

Rasa Bieliauskaitė. Išsiskyrusių šeimų vaikai – tarp traumos ir vilties (2)

2008-11-15

Manfredui šešeri su puse metų. Tokio amžiaus berniukai paprastai susitapatina su tėvais, vadinasi, jie nori juos mėgdžioti – savo fantazijose jie tarsi patys yra tėvai, gyvenantys ir „išgyvenantys“ juos. Šis tapatumas pasireiškia kaip „mes“ jausmas: tėvas kaip objektas yra vaiko dalis, socializacija (socialinių normų priėmimas) irgi dažniausiai vyksta būtent tokiu būdu. Taigi Manfredas susitapatino su savo tėčiu. Jis buvo stiprus, turėjo valdžią ir galią, protą, mylėjo mamą ir ja žavėjosi. Tėvas turėjo tai, ko jis neturėjo, dėl to, kad yra tėvas, jis galėjo jaustis stiprus, nepaisant to, jog jis mažas, daug ko negali, tai padėjo jam nepatirti menkavertiškumo, kai mama juo rūpinosi kaip mažiuku. Tokia identifikacija nesusijusi su išoriškai artimais santykiais. Manfredo tėtis buvo dailininkas, dažnai nebūdavo namuose keletą dienų ar net savaitių. Žinia, kad tėtis nebegrįš iš eilinės kelionės, Manfredui reiškė kone pasaulio pabaigą. Jis prarado ne tik tėtį, bet ir dalį savęs, gyventi be tėčio reiškė gyventi be dalies savęs, be savo gerųjų, stipriųjų savybių. Berniukas neišsivaizdavo savęs suaugusio. Liūdesys peraugo į sutrikimą, kaltės jausmas į fantazijas apie savidestrukciją, baimę pakeitė pralaimėjimo jausmas.

*

Kotryna buvo penkerių metų, kai išsiskyrė jos tėvai. Mergaitė labai mylėjo savo tėtį, jis jai buvo it pasakų princas. Tėvas buvo gydytojas, todėl mergaitėi buvo aišku, jog ir ji laikui bėgant taps gydytoja arba bent jau gydytojo asistente, kad galėtų darbe padėti tėčiui. Jos mėgstamas žaidimas buvo lėlių šeima. Žaisdama Kotryna buvo mama, tėtis – jos tėtis, ir jie abu augino vaikus. Tėčio meilė buvo tobulas atliepas į visus Kotrynos lūkesčius. Nuo kūdikystės jis ją prižiūrėjo ir rūpinosi. Ypač artimi jų santykiai tapo po brolio Pilypo gimimo, kai mergaitėi buvo 3 metai. Tėvų santykiai tapo įtempti, mama vis daugiau dėmesio skyrė jaunėliui sūnui, o tai dar labiau suartino tėtį ir dukrą. Po skyrybų Kotryna prarado savo pirmąjį meilės objektą. Bet ne tik tai. Artimi santykiai su tėvu padėjo jai įveikti pavydo jausmą broliui. Tėtis išėjo, mama visą dėmesį skyrė Pilypui. Kotryna jautėsi labai vieniša. Ją buvo apėmęs pyktis mamai, tai ją gąsdino, be to, atėmė galimybę atkurti artimą ryšį su mama. Tėčio ji pradėjo aistringai nekęsti, taip pat aistringai, kaip kad mylėjo. Per skyrybas mergaitė prarado dalį savęs, jausmą, kad ji yra saugi, mylima, tikėjimą, kad ji sugeba mylėti. Mylėti ir būti mylima – tai pagrindinės vaiko egzistavimo sąlygos.

*

Abu šie vaikai patyrė tikrą, didelę traumą, ir po skyrybų jie jau nebebuvo tie patys žmogučiai, kaip anksčiau.

Vaikų reakcija į skyrybas gali pasireikšti skirtingai – vienas liūdes ir verks, kitas bus piktas, trečias bijos atsitraukti nuo mamos, ketvirtas atrodo išoriškai ramus, bet po kurio laiko išryškės savęs kaltinimo ir pykčio reakcijos, o dažnai visi šie jausmai pasireiškia kartu, sukels tėvų neviltingumą, pyktį ir sutrikimą.

Kaip tėvai galėtų elgtis tokiu metu? Koks tėvų elgesys šiame gyvenimo etape galėtų vaikams padėti?

Pateiksiu porą pavyzdžių, liudijančių, kad galima sėkmingai pereiti šį sunkų savo gyvenimo laikotarpį. Atkreipkite dėmesį į aplinkinių elgesį, nes svarbu suprasti, kas tiems vaikams padėjo. Svarbu suprasti, jog savo elgesiu galime paveikti skyrybų padarinius, kad tai nėra kažkas nulemto, fatališko. Daug kas yra mūsų rankose, nors tai tikrai nelengva.

Aštuonerių metų Magdalena po tėčio išėjimo nuolat laikosi mamos sijono. Nors mama ir kartoja, kad jos nepaliks, mergaitė mano, jog vis dėlto geriau visą laiką būti šalia, todėl visur ją sekioja, kontroliuoja, kur ir kada mama eina, draudžia išeiti vakarais. Be to, ji nepaliaudama galvoja apie tėtį: ar gerai jis jaučiasi vienas savo naujame bute? Magdalena nesupranta, kaip tėtis galėjo ją palikti, nors myli, kaip kad sakė prieš išeidamas. Ji galvoja, kaip derėtų elgtis su juo per poilsio dienas, kad neįskaudintų nei jo, nei mamos. Mama gerai supranta mergaitės problemas. Ji nepyksta ir priima tokį „sumažėjusį“ mergaitės elgesį kaip neišvengiamą šioje situacijoje. Ilgam laikui ji atsisako vakarinių gimnastikos užsiėmimų, draugės kviečiasi pas save į namus. Tokiu būdu Magdalena gali įsitikinti, kad tėvai ant jos nepyksta ir nelaiko jos atsakinga už įvykusias skyrybas. Mama stengiasi jai suteikti kuo daugiau dėmesio, tėtis vaikšto su ja mieste kaip su suaugusia dama. Net praėjus trimis mėnesiams, mergaitė vakarais dar kartais apsverkia, kai prisimena, kaip gera buvo visiems trims kartu. Bet baisiausios mergaitės baimės nepasitvirtino. Iki šiol ji turi ir mamą, ir tėtį, kurie abu ją myli. Ji jau nebe taip bijo, kai mama išeina vakarais, nors ir neleidžia sau užmigti, kol ji grįš. Bet ir tai greitai praeis. Magdalena „paėmė gyvenimą į savo rankas“, po šešių mėnesių vis daugiau ji galvodavo apie gražiausią berniuką klasėje, kuris sakė, kad ji vienintelė mergaitė, kuri jam patinka...

Steponui – devyneri metai, jis jaučiasi menkas ir bejėgis. Tėvas išėjo prieš keturiolika dienų, po to visą laiką namuose buvo kalbama, kas priklauso tėvui, kas mamai, kas už ką turi kalbėti ir panašiai, kuris kaltas dėl to, kas įvyko. Steponas pyko ant tėvų, kad jie laiko save tokiais svarbiais. Atrodo, kad apie jį niekas negalvoja. Bet tai buvo netiesa. Steponas turi senelį, iki šiol jis buvo geras, pypkę rūkantis ponas ir ne daugiau. Be to, Steponas senelius lankydavo retokai. Staiga senelis pradėjo ateidinėti kas 2–3 dienas ir tik tam, kad pažaištų su juo, poilsio dienomis jie eidavo į kiną ar pramogų vietas. Svarbiausia – jis klausėsi Stepono. Jis guodė berniuką dėl gėdingo įvykio, kuris ištiko Steponą – porą naktų iš eilės jis apsišlapino. Senelis suprasdavo jo pyktį, aiškino suprantamai, kaip gali atsitikti, kad du suaugę žmonės myli vienas kitą, o paskui staiga nebenori kartu gyventi. Visai netikėtai Steponui senelis tapo draugu, dovanojusi tėvišką santykį, kuris Steponui buvo svarbesnis už kitus ir kuris gražino berniukui dalį prarastos savigarbos. Bet buvo vienas dalykas, apie kurį jis negalėjo pakalbėti net su seneliu – tai jo gimimo diena. Steponas laukė jos kaip liūdniausios dienos savo gyvenime. Jis įsivaizdavo, kaip sėdi prie savo mėgstamo torto ir nesidžiaugia nei juo, nei dovanomis, o mama, tokia suirzusi pastarosiomis savaitėmis, jaučiasi įskaudinta ir nelaiminga...

Gimtadienis prasidėjo taip, kaip jis ir tikėjosi. Klasėje berniuko niekas nepasveikino, nes šį kartą jis nesurengė šventės draugams. Iš mokytojos sulaukė kelių pastabų, nes pastaruoju metu jam buvo sunku susikaupti. Berniukas tikėjosi, kad bent senelis ateis. Bet namie senelio nebuvo. Mama stovėjo prie stalo, ant jo stovėjo jo mėgstamas tortas. Mama kažką sakė, o jis net negirdėjo, nes nenorėjo klausytis, tik per ašaras matė kažką, kas jam priminė blogai supakuotas roges. Staiga šis ryšulys pradėjo judėti, ir iš už stalo išlindo tėtis! Steponas sušuko iš dėmesio ir apkabino jį. Buvo puiki diena. Tėtis jam padovanojo

telefona, kuriuo jis galės bet kada prisiskambinti tėčiui, o tėtis galės paskambinti jam. Paskui jie su mama nuvažiavo į naują tėčio butą – abu parodė jam kelią, kad jis pats galėtų ten nuvažiuoti. Bute sūnui parodė kambarį, ant kurio durų buvo užrašas: „Steponas“. Tai buvo jo kambarys, kuriame jis galės nakvoti, kai kas antrą savaitgalį ir kas antrą ketvirtadienį lankysis pas tėtį. Vidury kambario stovėjo dviratis, o ant jo pritvirtintas užrašas: „Steponui – nuo mamos ir tėčio, kurie visada jį mylės“.

Steponui ir Magdalenai sunkiausios dienos buvo jau praeityje. Kas gi jiems padėjo?

Vaikai patyrė sunkų gyvenimo pasikeitimo jausmą, bet galėjo įsitikinti, kad gyvenimas tęsiasi. Abu tėvai suprato jų jausmus, todėl vaikai galėjo juos pakelti, nepadarydami žalos sau. Mama suprato mergaitės baimę ir priklausomybę nuo jos, Stepono senelis laikinai pakeitė jo tėvus, pasiūlydamas naujus santykius. Bet ir Stepono tėvai vis dėlto sugebėjo įveikti priešišumą ir susitikti per berniuko gimtadienį, nes jam to reikėjo. Tėvams, ko gero, tai nebuvo lengva.

Abu vaikai turėjo su kuo kalbėtis apie skyrybas, jų aplinkybes, priežastis, pasekmes ir panašiai.

Tėvai ir senelis galėjo padėti vaikams todėl, kad suprato ir rimtai pažiūrėjo į vaikų jausmus ir jų pasikeitusį elgesį. Jie nereikalavo, kad vaikai ir toliau taip pat gerai elgtųsi, mokytųsi ir t.t., kai situacija yra kita, ir vaikų jausmai neleidžia jiems to daryti.